

Norbert Kasperek

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

UNIWERSYTECKIE ŚRODOWISKO HISTORYCZNE OLSZTYNA. SUBIEKTYWNY SZKIC DO PORTRETU

Po 1945 r., po wejściu Olsztyna i – popularnie, acz niezbyt ściśle – Warmii i Mazur w skład państwowości polskiej, pojawiały się różne projekty powołania placówek naukowych z różnorodnym programem badawczym. Nie wyszło to *de facto* poza sferę projektów. Najpoważniejszą instytucją naukową kształcąca na potrzeby – jak pisano i realizowano – „socjalistycznej gospodarki” była Wyższa Szkoła Rolnicza utworzona w 1950 r. z wydziałów przeniesionych z Łodzi i Cieszyna¹.

Do połowy lat sześćdziesiątych w dziedzinie nauk społecznych najwięcej działało się w dwóch placówkach: w Archiwum Państwowym i Muzeum Mazurskim. Z tym pierwszym związany był dr Tadeusz Grygier, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Historycznego (dalej: PTH). Niezwykle wiele robiła, zwłaszcza na niwie popularyzacji, zapominana przez młodsze pokolenie Emilia Sukertowa-Biedrawina². U progu lat sześćdziesiątych XX w. ostatecznie wykrystalizował się Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego (OBN). Powrót do regionalistyki oznaczał w przypadku Olsztyna zintensyfikowanie badań nad Warmią i Mazurami. Na łamach znakomicie prowadzonych po dziś dzień „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” zaczęła gościć tematyka całego basenu Morza Bałtyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem spraw niemieckich i regionalnych.

Wokół OBN (Instytut Mazurski) oraz niezwykle prężnego olsztyńskiego oddziału PTH zaczęły powstawać prace związane z wysiłkiem niepodległościowym w XIX w. I tak Janusz Jasiński (uczeń Andrzeja Wojtkowskiego, a potem Stefana Kieniewicza) na marginesie swoich głównych zainteresowań (dzieje Warmii Mazur w XIX i XX w.) pisał o roli Prus Wschodnich w powstaniach 1831 i 1863–1864 r. oraz wydarzeniach lat 1846 i 1848³.

¹ Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie (1945–1950) kontynuowała częściowo tradycje Akademii Rolniczej w Bydgoszczy (1919–1922), Państwowej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie (1922–1939) oraz Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi (1945–1950).

² Szerzej por. J. Gancewski, W. Gieszczyński. A. Korytko, *Wierni historii. 60 lat Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego*, Olsztyn 2008, *passim*.

³ M.in. prace J. Jasińskiego: *Odgłosy powstania listopadowego w Prusach Wschodnich*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” (dalej: KMW) 1957, nr 2, s. 99–104; *Nieznaną relacją*

Sytuacja w ośrodku olsztyńskim zaczęła zmieniać się wraz z powstaniem w 1969 r. Wyższej Szkoły Nauczycielskiej. Na Wydziale Humanistycznym uruchomiono jako kierunek historię. 1 października 1984 r. Zakład Historii przekształcił się w trzy nowe jednostki organizacyjne: Zakład Historii Polski (pod kierunkiem ówczesnego doc. dr. Stanisława Szostakowskiego), Zakład Historii Powszechnej (pod kierunkiem doc. dr. hab. Tadeusza Marii Gelewskiego) i Katedrę Stosunków Międzynarodowych XX w. (pod kierunkiem prof. Włodzimierza T. Kowalskiego). W listopadzie 1988 r. doszło do kolejnych zmian – powstał działający do dnia dzisiejszego Instytut Historii (w 2001 r. zmieniono nazwę na Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych). Jego dyrektorami kolejno byli dr hab. Stanisław Szostakowski (1988–1994); prof. Józef Śliwiński (1994–1996); dr hab. Tadeusz Filipkowski, prof. UWM (1996–1999); potem – już na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim – prof. Sławomir Kalembka, prof. Jan Sobczak, prof. Bohdan Ryszewski. Przez ostatnie pięć Instytutem kieruje dr hab. Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, prof. UWM, jej zastępcą jest dr Krzysztof Łożyński.

Pierwszy nabór studentów na kierunek historia rozpoczął się latem 1969 r. Studia trwały trzy lata i kończyły się napisaniem pracy dyplomowej. Studenci zdobywali kwalifikacje do nauczania historii i języka polskiego⁴. W 1973 r. zmieniono program na studia magisterskie. Pierwsi magistrowie historii opuścili mury Wyższej Szkoły Pedagogicznej w 1976 r. 15 kwietnia 1983 r. ówczesne Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wstrzymało nabór kandydatów na historię w olsztyńskiej WSP⁵. Kierunek reaktywowano dopiero 8 listopada 1988 r. jako pięcioletnie studia magisterskie. Od roku 1972 do maja 2009 r. dyplom otrzymało 2015 historyków (w tym 1369 na studiach stacjonarnych), a na stosunkach międzynarodowych – 1179⁶.

Na początku ważną rolę w tworzeniu kierunku historia odegrał Stanisław Szostakowski (1929-1994), uczeń prof. Witolda Łukaszewicza, który habilitował się na podstawie pracy *Prusy Wschodnie w polskim ruchu patriotycznym* (Olsztyn 1987)⁷, jednak przedwczesna śmierć nie pozwoliła na rozwi-

---

o krwawych zajściach w Prusach w roku 1831–1832, „Warmia i Mazury” 1964, nr 3, s. 2–4; *Działalność konspiracyjna na Mazurach i Warmii w latach 1845–1846*, [w:] *Wiek XIX. Prace ofiarowane Stefanowi Kieniewiczowi w 60. rocznicę urodzin*, Warszawa 1967, s. 251–262; *Wojciech Kętrzyński w powstaniu styczniowym*, KMW 1967, nr 1–2, s. 85–120; *Warmia wobec powstania styczniowego*, „Roczniki Humanistyczne” 1972, t. 20, z. 2, s. 227–242; *Prusy Wschodnie a powstanie styczniowe ze szczególnym uwzględnieniem województwa płockiego*, KMW 1984, nr 3, s. 251–263; *Warmia i Mazury a polskie powstania narodowe*, [w:] *Warmia i Mazury. Zarys dziejów*, Olsztyn 1985, s. 77–87; *Napoleon w Olsztynie i okolicy (1807)*, Olsztyn 2003.

⁴ T. Zienkiewicz (red.), *XX lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie*, Olsztyn 1989, s. 52–55.

⁵ J. Chłosta, *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie 1969–1999*, Olsztyn 1999, s. 36.

⁶ R. Gross, *40 lat Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (1969–2009)*, Olsztyn 2009, *passim*.

⁷ Por. jego nekrolog autorstwa N. Kasparka, *Profesor Stanisław Szostakowski (1929–1994)*, KMW, 1994, nr 4, s. 481–482.

nięcie tematyki historii Litwy. Jego następca, Tadeusz Maria Kleofas Gelewski (1922–2002), początkowo studiował w Akademii Handlowej w Poznaniu, Oddział w Szczecinie, ostatecznie ukończył je na Wydziale Prawa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1969 r. przeniósł się do Olsztyna, gdzie podjął pracę w Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce jako kierownik Biura i sekretarz, a następnie zastępca dyrektora Wydawnictwa „Pojezierze”. Od połowy lat siedemdziesiątych był zatrudniony w WSP. W 1977 r. habilitował się na Wydziale Polityczno-Historycznym Wojskowej Akademii Politycznej w Warszawie na podstawie rozprawy pt. *Zbrodnie wojenne na morzu w drugiej wojnie światowej*, której książkowa wersja została opublikowana w serii „Historia Morska” w gdańskim Wydawnictwie Morskim w 1976 r.⁸

Od połowy lat osiemdziesiątych dużą rolę zaczął odgrywać zatrudniony w Olsztynie dekadę wcześniej prof. Józef Śliwiński. Początkowo nauczyciel w Lubawie, doktoryzował się i habilitował na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika (uczeń prof. Stanisława Czachorowskiego). Zajął się problematyką cystersów w Polsce średniowiecznej, dziejami regionu (ziemi lubawskiej, Warmii i Mazur), a ostatnio Podlasia oraz Grodzieńszczyzny. Wśród jego uczniów znaleźli się: dr Marek Radoch, dr Krzysztof Łożyński i dr Anna Kołodziejczyk. Kolejnym współzałożycielem Instytutu Historii w 1988 r. był dr hab. Stanisław Łaniec, który najpierw zatrudniony był w szkolnictwie średnim, już od 1968 r. w Akademii Rolniczo-Technicznej, następnie w Wyższej Szkole Pedagogicznej i UWM. Na Uniwersytecie Warszawskim był uczniem prof. Stefana Kieniewicza, w 1971 r. obronił doktorat na temat udziału kolejarzy w wydarzeniach lat 1863–1864 i tematowi temu został wierny po dziś dzień⁹.

Wydział Humanistyczny posiada uprawnienia do doktoryzowania. Stopień doktora – jak ilustruje to poniższa tabela – osiągnęły następujące osoby:

---

⁸ Biogram na podstawie C. Nałęcz, *Profesor zw. dr hab. Tadeusz Maria Gelewski (1922–2002) – uwagi biograficzne i „garść” wspomnień ucznia o Mistrzu*, „Echa Przeszłości” 2002, s. 299–311.

⁹ Publikacje książkowe S. Łańca: *Konspiracja i czyn zbrojny kolejarzy w powstaniu styczniowym*, Olsztyn 1978; *Partyzanci żelaznych dróg roku 1863. Kolejarze i drogi żelazne w powstaniu styczniowym*, Warszawa 1974; *Partyzanci kresów północno-wschodnich w powstaniu styczniowym (ziemie białoruskie)*, Toruń 1996; *Zygmunt Sierakowski (1826–1863)*, Olsztyn 1999; *Litwa w powstaniu styczniowym. Bitwy i potyczki na Kowieńszczyźnie (1863–1864)*, Olsztyn 2000; *Powstanie styczniowe na Litwie*, Olsztyn 2000; *Północna Suwalszczyzna w powstaniu styczniowym*, Toruń 2002; *Litwa i Białoruś w dobie konspiracji i powstania zbrojnego (1861–1864)*, Olsztyn 2002; *Dowódcy i bohaterowie powstania styczniowego na Żmudzi*, Toruń 2002.

Tabela 1

Wykaz obronionych prac doktorskich na Wydziale Humanistycznym UWM

Lp.	Imię i nazwisko	Data (rok)	Opiekun naukowy – promotor	Tytuł pracy
1.	mgr Mariusz Sokołowski	2001	prof. Andrzej Misiuk	Policja a społeczeństwo w okresie międzywojennym
2.	mgr Andrzej Korytko	2002	prof. Edward Mierzwa	Angielska mediacja w polsko-szwedzkich rokowaniach w 1635 roku
3.	mgr Barbara Krysztopa-Czupryńska	2002	prof. Edward Mierzwa	Angielska Kompania Wschodnia (Eastland Company) a Rzeczpospolita w latach 1579–1673
4.	mgr Izabela Lewandowska	2002	prof. Janusz Rulka	Historyczna świadomość regionalna młodzieży Warmii i Mazur
5.	mgr Stefan Ewertowski	2002	ks. prof. Władysław Nowak	Recepcja nauczania Jana Pawła II o integracji europejskiej w piśmiennictwie polskim w latach 1978–2000 i jej uwarunkowania historyczne
6.	mgr Krzysztof Łożyński	2002	prof. Józef Śliwiński	Kolonizacja Puszczy Grodzieńskiej od XIV do XVI wieku (na tle przemian zachodzących w stosunkach własnościowych)
7.	mgr Jerzy Czołgoszewski	2003	prof. Stanisław Achremczyk	Więziennictwo okresu stalinowskiego na Warmii i Mazurach w latach 1945–1956
8.	mgr Ariusz Małek	2003	prof. Bohdan Ryszewski	Kamera Wojny i Domen Departamentu Białostockiego Nowych Prus Wschodnich 1796–1807 – monografia zespołu archiwalnego
9.	mgr Janusz Obrębski	2003	prof. Stanisław Achremczyk	Polska opinia publiczna wobec Prus Książęcych w latach 1563–1657
10.	mgr Irena Makarczyk	2003	ks. prof. Alojzy Szorc	Tomasz z Rupniewa Ujejski (lata 1612–1689) hierarcha katolicki na tle życia kościelnego i politycznego swoich czasów
11.	mgr Barbara Turower	2004	dr hab. Bohdan Łukaszewicz, prof. UWM	Wieś olsztyńska w okresie stalinizmu w latach 1945–1956
12.	mgr Anna Korzeniewska	2004	ks. Prof. Andrzej Kopiczko	Życie społeczne i religijne Ukraińców na Warmii i Mazurach w latach 1947–1970
13.	mgr Edyta Sokalska	2006	prof. Jan Sobczak	Geneza, struktura administracyjna i funkcjonowanie administracji publicznej w obecnym powiecie ostrołęckim w latach 1918–1975
14.	mgr Jerzy Kielbik	2006	prof. Stanisław Achremczyk	Miasta warmińskie w latach 1466–1772
15.	mgr Roman Majka	2006	prof. Bohdan Ryszewski	Problem opracowania zasobu archiwów zakonnych w skomputeryzowanych systemach informacyjnych na przykładzie Zgromadzenia Świętego Michała Anioła

16.	mgr Janusz Pawlak	2006	prof. Bohdan Ryszewski	Zasób archiwalny proveniencji państwowej dotyczący spraw żydowskich w II Rzeczypospolitej
17.	mgr Lidia Potykanowicz-Suda	2006	ks. Prof. Andrzej Kopiczko	Państwo a Kościół katolicki w województwie gdańskim w latach 1945–1970
18.	mgr Tomasz Gajowniczek,	2006	ks. Prof. Andrzej Kopiczko	Urząd do Spraw Wyznań w latach 1950–1970. Zarys działalności
19.	mgr Radosław Gross	2007	dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM	Powszechna Organizacja „Służba Polsce” w województwie olsztyńskim w latach 1948–1955
20.	mgr Karol Sacewicz	2007	dr hab. Marek Ney-Krwawicz	Współpracować czy zwalczać? Centralna prasa Polskiego Państwa Podziemnego wobec komunistów polskich (1939–1945)
21.	mgr Anna Żeglińska	2007	prof. Bohdan Ryszewski	Historia rodu Finck von Finckenstein
22.	mgr Tomasz Gajownik	2008	prof. Jan Sobczak	Działalność polskiego wywiadu wojskowego na Litwie w latach 1921–1939
23.	mgr Maria Korybut-Marciniak	2008	dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM	Dobroczynność w Wilnie w pierwszej połowie XIX wieku
24.	mgr Rafał Leśkiewicz	2008	prof. Bohdan Ryszewski	Zespół Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu (1946–1955). Procesy archiwotwórcze.
25.	mgr Jerzy Łapo	2008	prof. Stanisław Achremczyk	Stanowiska archeologiczne i miejsca o znaczeniu historycznym na dawnym pograniczu galindzko-jaćwieskim w świadomości Mazurów (XVI w. – I połowa XX w.)
26.	mgr Joanna Słyszewska	2008	prof. Andrzej Misiuk	Polska służba zagraniczna w latach 1918–1926. Organizacja, zasady funkcjonowania oraz kierunki działania
27.	mgr Adam Biańczak	2009	dr hab. Janusz Gołota, prof. UWM	Stosunki polityczne, społeczne, gospodarcze Baranowa w XIX i XX wieku na tle dziejów Mazowsza północno-wschodniego.
28.	ks. mgr Bogumił Wykowski	2009	ks. prof. Andrzej Kopiczko	Dzieje społeczne i religijne Pasyimia w drugiej połowie XIX wieku

Źródło: Zestawienie własne (stan na 30 lipca 2009 r.).

Pomyślnie zakończone przewody habilitacyjne ilustruje tabela 2:

Tabela 2

Wykaz przewodów habilitacyjnych na Wydziale Humanistycznym UWM

Lp.	Imię i nazwisko	Data kolokwium habilitacyjnego	Temat rozprawy	Recenzenci
1.	dr Tomasz Strzeżek	18 grudnia 2007 r.	Kawaleria Królestwa Polskiego w powstaniu listopadowym – mobilizacja i podstawy funkcjonowania w wojnie	prof. Wiesław Caban prof. Sławomir Kalembka dr hab. Norbert Kasparek, prof. UWM prof. Lech Trzeciakowski
2.	dr Janusz Hochleitner	13 maja 2008 r.	Obrzędy doroczne w kulturze chłopskiej Warmii południowej w XVI–XVIII wieku	prof. Aleksander Poser-Zieliński prof. Władysław A. Serczyk prof. Jerzy Dygdała dr hab. Wojciech Łysiak, prof. UWM
3.	dr Krzysztof Narojczyk	10 czerwca 2008 r.	1. Budowa badawczych baz danych w oparciu o historyczne źródła statystyczne. 2. SUND – pakiet badawczy [CD-ROM]	dr hab. Marek Górny, prof. UWroc. dr hab. Michał Andrzej Kopczyński dr hab. Cezary Kukło, prof. UwB prof. Bohdan Ryszewski

Źródło: Zestawienie własne (stan na 30 lipca 2009).

Archeologia i pradzieje ziem polskich leżą w gestii zainteresowań dr. Mirosława Hoffmanna, pracownika nie tylko UWM, ale także Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Przed laty zajęcia te prowadził mgr Romuald Odoj z tegoż Muzeum, znakomity znawca problematyki grunwaldzkiej. Trudna i kosztowna w badaniach historia starożytna uprawiana jest przez dr. Ryszarda Sajkowskiego (ucznia prof. Marii Jaczynowskiej) zajmującego się głównie Rzymem pierwszych cesarzy oraz dr. Mirona Wolnego (ucznia prof. S. Szarypkina) badającego czasy Hannibala.

Wczesne średniowiecze z dużą domieszką archeologii to pole badań niedawno zatrudnionego w naszym ośrodku dr. Kazimierza Grażawskiego¹⁰. Także od niedawna z ośrodkiem olsztyńskim związał się dr hab. Andrzej Wałkowski, badający skryptoria cysterskie. Zespół prof. Józefa Śliwińskiego (dr Łożyński i dr Kołodziejczyk) bada kwestie gospodarcze Podlasia w XV i XVI w. Z tego grona problematyce krzyżackiej pozostał wierny dr Marek Radoch. W Olsztynie bada się obecnie głównie zagadnienia gospodarcze i militarne państwa zakonnego (dr Jan Gancewski), jak również kwestie osadnictwa na ziemiach krzyżackich (dr hab. Grzegorz Białuński, prof. UWM¹¹).

¹⁰ Ukazała się jego praca mająca być podstawą do przeprowadzenia kolokwium habilitacyjnego pt. *Ziemia lubawska na pograniczu słowiańsko-pruskim w VIII-XIII wieku. Studium nad rozwojem osadnictwa*, Olsztyn 2009.

¹¹ Najbardziej utytułowany i płodny historyk, uczeń prof. Mariana Biskupa. Jego zainteresowania *de facto* obejmują dzieje Prus od czasów przedkrzyżackich po XVIII w.

Dr Jan Gancewski (uczeń prof. Zenona H. Nowaka, doktorat 1997) zajmuje się wpływem potencjału gospodarczego zamków krzyżackich na ich znaczenie oraz na wielkość zapasów militariów przechowywanych w zbrojowniach oraz innych magazynach, takich jak karwan, prochownia, kuszarnia. Jest on także założycielem i redaktorem „Mragowskich Studiów Historycznych”.

Czasy nowożytne badają: dr Sławomir Augustowicz, dr Andrzej Korytko, dr Barbara Krysztopa-Czupryńska, dr Piotr Florek i dr Irena Makarczyk. Zahacza o nie także dr hab. Janusz Hochleitner, prof. UWM, regionalista coraz bardziej zajmujący się etnografią historyczną, uczeń prof. Wacława Odyńca, prowadzącego przez krótki czas zajęcia w Olsztynie.

Dr Barbara Krysztopa-Czupryńska i dr Andrzej Korytko¹², uczniowie pracującego prawie 10 lat w Olsztynie pełnego nowych pomysłów i inicjatyw prof. Edwarda A. Mierzwy, zajęli się rzadko uprawianą historią powszechną. Dr Czupryńska, po znakomitym doktoracie, aktualnie opracowuje stosunki polsko-brytyjskie doby saskiej; dr Korytko zaś zajął się parlamentaryzmem XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Dr Piotr Florek (uczeń prof. Janusza Małka z UMK) obronił dysertację doktorską o udziale wojsk polskich na służbie Dymitra I i Dymitra II Samozwańców, a ostatnio zajął się biografią polityczną i wojskową Aleksandra Korwin Gosiewskiego. Znamienite są wyniki badań dr. Sławomira Augustowicza. Ten uczeń prof. Jaremy Maciszewskiego doktoryzował się w Uniwersytecie Warszawskim w 1997 r. na podstawie pracy *Kampania hetmana Wincentego Gosiewskiego w Prusach Książęcych jesienią 1656 roku*. Na kanwie tego wyrosły jego książkowe publikacje, dobrze przyjęte przez recenzentów. Obecnie prowadzi badania nad składem i organizacją armii brandenbursko-pruskiej w Prusach Książęcych w latach 1655-1660 (przede wszystkim na podstawie rachunków Komisariatu Wojennego z Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin-Dahlen), a także nad przebiegiem operacji militarnych wojsk elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma pod dowództwem Bogusława Radziwiłła w Prusach Królewskich i Kurlandii. Pracowita i sumienna dr Irena Makarczyk (uczennica ks. prof. Alojzego Szorca) skupiła się nad dziejami nowożytnej Warmii, zwłaszcza w dobie potopu szwedzkiego.

Dzieje XIX w. są obecne w pracach prasoznawcy dr. hab. Zbigniewa Anculewicza¹³. Polskim wysiłkiem niepodległościowym, głównie lat 1831–1864, zajmował się dr Andrzej Szmyt (uczeń prof. Bogusława Cyglera z Uniwersytetu Gdańskiego). Z tego zakresu opublikował cenną biografię gen. Józefa Wysokiego, a aktualnie *Gimnazjum i Liceum w Krzemieńcu w systemie oświaty Wileńskiego Okręgu Naukowego w latach 1805–1833* (Olsztyn 2009)¹⁴.

---

¹² Obok dr. Jana Gancewskiego jeden z głównych organizatorów XVIII Powszechnego Zjazdu Historyków w Olsztynie.

¹³ Pierwszy absolwent historii WSP, który został doktorem habilitowanym.

¹⁴ Praca ta jest podstawą do otwartego przewodu habilitacyjnego.

Wspominany już dr hab. Tomasz Strzeżek zajmuje się głównie dziejami wojskowości Księstwa Warszawskiego, Królestwa Polskiego i powstania listopadowego. Absolwent historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, doktoryzował się w Wojskowym Instytucie Historycznym w Warszawie. Pracując w Studium Nauk Humanistycznych Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, prowadził zajęcia z najnowszej historii Polski, historii gospodarczej i politologii. Już wówczas napisał kilkanaście prac poświęconych dziejom wojskowości, a zwłaszcza powstania listopadowego. Ukoronowaniem tego są publikacje na temat bitwy warszawskiej i ofensywy kwietniowej. W 2007 r. był pierwszym habilitantem na naszym Wydziale z pracą *Kawaleria Królestwa Polskiego w powstaniu listopadowym – mobilizacja i podstawy funkcjonowania w wojnie*.

Konsekwentnie dzieje ziemian na Kresach Wschodnich po 1864 r. bada dr Roman Jurkowski (uczeń prof. Romana Wapińskiego). Poświęcił im dysertację doktorską i rozprawę *Sukcesy i porażki. Ziemianstwo polskie Ziemi Zabranych w wyborach do Dumy Państwowej i Rady Państwa 1906–1913*, (Olsztyn 2009)¹⁵. Przestrzeń społecznie odrzuconych znalazła się w centrum rozważań dr Marii Korybut-Marciniak, autorki udanej monografii dotyczącej rodziny Korybut-Daszkiewiczów¹⁶. Dzieje II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza jej początków, legły u podstaw prac płk. dr. Wiesława Bolesława Łacha (ucznia prof. Lecha Wyszczelskiego). Jego dysertacja doktorska pt. *Wpływ fortyfikacji stałych na działania militarne w Prusach Wschodnich w czasie I i II wojny światowej* (obroniona w Wojskowym Instytucie Historycznym w 1994 r. i wydana drukiem) stała się już dziełem klasycznym. Dr Łach przed przyjęciem do Olsztyna zorganizował w swojej jednostce w Węgorzewie kilka wartościowych konferencji naukowych¹⁷. Obecnie opracował studium poświęcone północno-wschodniemu teatrowi działań operacyjnych w polskiej myśli wojskowej lat 1918–1926.

Płk dr Dariusz Radziwiłłowicz przez wiele lat służył w instytucjach centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej. Uczestniczył w reformowaniu i budowaniu współczesnego wizerunku Wojska Polskiego. Był współtwórcą systemu powrotu armii do historycznych korzeni, przywracającego jednostkom wojskowym tradycję, barwy, symbolikę i ceremoniał dawnych jednostek wojskowych. Doktoryzował się z myśli politycznej, zajmował się „błękitną armią” gen. Hallera, aktualnie opracował studium pt. *Polskie formacje zbrojne we wschodniej Rosji oraz na Syberii i Dalekim Wschodzie w latach 1918–1920* (Olsztyn 2009)¹⁸.

¹⁵ Praca ta jest podstawą do otwartego przewodu habilitacyjnego.

¹⁶ *Kresowy ród Korybut-Daszkiewiczów*, Olsztyn 2007; *Dobroczynność w Wilnie w pierwszej połowie XIX wieku* [w druku].

¹⁷ M. in. zorganizował on konferencje i sympozja: „Ziemie Północno-Wschodnie w działaniach militarnych i dyplomatycznych w latach 1914–1946”, Węgorzewo 1995; „W cieniu generała Józefa Bema – w 150. rocznicę śmierci” Węgorzewo 2000; „Wojsko na ziemi węgorskiej na przestrzeni dziejów” Węgorzewo 2002.

¹⁸ Praca ta jest podstawą do otwartego przewodu habilitacyjnego.

Jednym z najbardziej obiecujących historyków młodego pokolenia jest niewątpliwie dr Karol Sacewicz (uczeń doc. Marka Ney-Krwawicza). Jego zainteresowania badawcze obejmują problematykę ruchu komunistycznego II Rzeczypospolitej, relacje polityczno-militarne Polskiego Państwa Podziemnego z PPR, a także publicystykę konspiracyjną ZWZ-AK. Bardzo dobrze zapowiada się również dr Tomasz Gajownik (uczeń prof. Jana Sobczaka), który zainteresowania badawcze skupił na dwóch kierunkach: II RP a państwa nadbałtyckie oraz dzieje służb specjalnych w XX w. W 2008 r. dr Gajownik otrzymał wyróżnienie w konkursie organizowanym przez IH PAN i IPN „Najlepszy Debiut Historyczny 2008 roku im. W. Pobóg-Malinowskiego”.

Trudną epoką czasów najnowszych na Warmii i Mazurach zajął się dr Witold Gieszczyński. Rzetelność naukowa, wzorowe rozumienie i odczytywanie źródeł pozwoliły mu uniknąć pułapek publicystycznego czy doraźnego traktowania historii, tak – niestety – często widocznego przy opisie lat PRL. Aktualnie dr Gieszczyński prowadzi badania na temat problemów politycznych i społecznych w woj. olsztyńskim w latach 1980–1989. Od czterech lat jest także redaktorem naczelnym czasopisma naukowego historyków UWM w Olsztynie „Echa Przeszłości”.

W Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych działa laboratorium multimedialne, które wyrosło z utworzonej już w 1993 r. Pracowni Metod Komputerowych (pierwszej w kraju tego typu jednostki powstałej przy Instytucie Historii), następnie przekształconej w Zakład Metod Komputerowych. Jej założycielem i pierwszym kierownikiem był prof. dr hab. Edward A. Mierzwa, a po nim dr hab. Krzysztof Narojczyk, prof. UWM. Ten ostatni (uczeń prof. Andrzeja Skrzypka) całkowicie zmienił swój profil badawczy. Odszedł od początkowych zainteresowań dziejami ruchu ludowego na Warmii i Mazurach po 1945 r. i zajął się metodami wizualizacji historii i wykorzystaniem komputerów w badaniach historycznych. Te prekursorskie badania nie zawsze znajdują zrozumienie u innych „braci w cechu”.

Plany i zamierzenia zawsze weryfikuje życie. Przez ostatnie, a właściwie jedyne czterdzieści lat istnienia Wydziału Humanistycznego w Olsztynie było na nim zatrudnionych 562 pracowników naukowo-dydaktycznych (w tym 61 profesorów, 98 doktorów habilitowanych, 225 doktorów, 178 magistrów oraz kilkudziesięciu doraźnie). Ci, którzy w jakikolwiek sposób związani byli z historią, przedstawieni są w tabeli 3.

Tabela 3

Nauczyciele akademickiej historii w Olsztynie

Lp.	Tytuł/ /stopień	Nazwisko i imię	Instytut/Zakład	Uwagi
1.	prof.	Achremczyk Stanisław	IH i SM	zatrudniony także w OBN
2.	mgr	Adam Hołub	Instytut Politologii	
3.	dr hab.	Anculewicz Zbigniew	Z IH i SM przeszedł do Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej	
4.	dr hab.	Ankudowicz-Bieńkowska Maria	Instytut Filologii Polskiej	
5.	dr	Augusiewicz Sławomir	IH i SM	
6.	dr	Bagiński Józef	ZH	
7.	dr hab.	Białuński Grzegorz	IH i SM	zatrudniony także w OBN
8.	dr	Bieniek Maria	IH i SM	
9.	dr	Bonowska Magdalena	IH i SM	etnograf
10.	dr hab.	Borawska Teresa	IH i SM	przeszła z UMK, dokąd wnet powróciła
11.	dr	Brzeczkowski Tadeusz	ZH	uczeń prof. Karola Górskiego po zawieszeniu kierunku przeszedł do Archiwum Państwowego w Olsztynie
12.	mgr	Ciesielski Wojciech	ZH	legenda olsztyńskiej pierwszej „Solidarności”, internowany, nie powrócił do zawodu
13.	prof.	Cimek Henryk	IH i SM	krótko, przeniósł się do Rzeszowa
14.	dr hab.	Czarkowski Ryszard	IH i SM	przeszedł do Instytutu Politologii
15.	dr	Czyżewski Marian	Instytut Filozofii	przygotowywał rozprawę poświęconą Mariuszowi Zaruskiemu
16.	mgr	Dębiński Dariusz	ZH	bardzo krótko, przeszedł do pracy w MO
17.	dr hab.	Fijałkowska Barbara	Instytut Politologii	
18.	dr hab.	Filipkowski Tadeusz	IH i SM	dyrektor Instytutu
19.	dr	Florek Piotr	IH i SM	
20.	dr	Fras Zbigniew	ZH	wrócił do Wrocławia
21.	prof.	Gajewski Stanisław	IH i SM	
22.	dr	Gajownik Tomasz	IH i SM	
23.	dr	Gancewski Jan	IH i SM	
24.	prof.	Gelewski Tadeusz Maria	IH	
25.	mgr	Geldon Krystyna	ZH	bardzo krótko
26.	mgr	Gieszczyńska Renata	IH	krótko jako dydaktyk
27.	dr	Gieszczyński Witold	IH i SM	
28.	dr hab.	Godlewski Tadeusz	Instytut Politologii	

29	dr hab.	Gołota Janusz	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej	uczeń prof. Andrzeja Skrzypka, regionalista na styku historii i politologii, prezes Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego
30.	dr	Grażawski Kazimierz	IH i SM	
31.	dr	Gross Radosław	IH i SM	
32.	dr hab.	Hochleitner Janusz	IH i SM	uczeń prof. Wacława Odyńca, etnografia historyczna
33.	dr	Hoffmann Mirosław	IH i SM	archeolog
34.	dr	Holiczenko Aleksander	IH i SM	
35.	prof.	Jabłonowski Marek	IH i SM	wrócił na Uniwersytet Warszawski
36.	dr hab.	Jaroszewicz-Pieresławcew Zoja	IH i SM	bibliotekoznawca, historyk książki, dyrektor Instytutu
37.	dr hab.	Jasiński Grzegorz	IH i SM	zatrudniony także w OBN
38.	prof.	Jasiński Janusz	ZH	przeszedł z IH PAN
39.	mgr	Judziński Józef	ZH	
40.	prof.	Jundziłł Juliusz	ZH	krótco
41.	dr	Jurkowski Roman	IH i SM	
42.	prof.	Juskiewicz Ryszard	Katedra Samorządu Terytorialnego	krótco
43.	dr	Kalembka (Lech) Urszula	IH i SM	
44.	prof.	Kalembka Sławomir	IH i SM	kilkanaście lat na tzw. II etacie, także dyrektor Instytutu, mistrz niżej podpisanego
45.	prof.	Kamiński Marek Kazimierz	IH i SM	krótco, wrócił do IH PAN
46.	dr hab.	Kasperek Norbert	IH i SM	
47.	mgr	Kasperek Danuta	IH i SM	zajęcie na archiwistyce
48.	dr hab.	Kazimierski Zygmunt	IH i SM	
49.	prof.	Kisielewski Tadeusz	IH	przeniósł się do Akademii w Bydgoszczy
50.	dr hab.	Kobelis-Szostakowska Małgorzata	IH i SM	
51.	dr	Kołodziejczyk Anna	IH i SM	
52.	prof.	Kopiczko Andrzej	IH i SM	
53.	dr	Korybut-Marciniak Maria	IH i SM	
54.	dr	Korytko Andrzej	IH i SM	
55.	prof.	Koseski Adam	IH	przeniósł się do Akademii w Bydgoszczy
56.	dr	Kotłowski Grzegorz	IH i SM	filolog klasyczny
57.	dr	Kowalewski Jacek	IH i SM	kulturoznawca
58.	mgr	Kowalski Jarosław	IH	
59.	prof.	Kowalski Włodzimierz T.	IH	
60.	dr hab.	Koziello-Poklewski Bohdan	Instytut Politologii	

61.	prof.	Krajewski Mirosław	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej	przeniósł się do Akademii w Bydgoszczy
62.	dr	Krzysztopa-Czupryńska Barbara	IH i SM	
63.	dr	Letko Paweł	IH i SM	
64.	dr	Lewandowska Izabela	IH i SM	
65.	dr	Łach Halina	IH i SM	
66.	dr	Łach Wiesław	IH i SM	
67.	dr	Łaniec Danuta	IH	
68.	dr hab.	Łaniec Stanisław	IH i SM	
69.	prof.	Łatak Kazimierz	IH i SM	
70.	dr hab.	Łotys Zbigniew	Instytut Filozofii	prace na styku myśli społecznej
71.	dr	Łożyński Krzysztof	IH i SM	
72.	dr hab.	Łukaszewicz Bohdan	IH i SM	
73.	dr hab.	Łysiak Wojciech	IH i SM	etnograf, krótko
74.	dr hab.	Majer Piotr	Wydział Prawa i Administracji	
75.	dr	Makarczyk Irena	IH i SM	
76.	dr	Marchwiński Roman	ZH	
77.	dr hab.	Mejor Mieczysław	IH i SM	filolog klasyczny, krótko, wrócił do IBL w Warszawie
78.	prof.	Mierzwa Edward	IH i SM	przeniósł się do Piotrkowa Trybunalskiego
79.	mgr	Milewski Paweł	IH i SM	
80.	prof.	Misiuk Andrzej	IH i SM	przeszedł na Wydział Prawa i Administracji
81.	mgr	Nałęcz Cezary	IH i SM	
82.	dr hab.	Narojczyk Krzysztof	IH i SM	
83.	mgr	Odoj Romuald	ZH	
84.	prof.	Odyniec Waław	ZH	bardzo krótko, w pierwszej fazie istnienia WSP
85.	mgr	Piątkowska Joanna	IH	
86.	dr	Pokojski Edmund	ZH	
87.	dr hab.	Prašmantaitė Aldona	IH i SM	wróciła do Instytutu Historii Litwy w Wilnie
88.	mgr	Przeracki Jerzy	ZH	
89.	dr	Radoch Marek	IH i SM	
90.	dr	Radziwiłłowicz Dariusz	IH i SM	
91.	dr	Rietz Henryk	IH i SM	
92.	dr	Rubacha Jarosław	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej	

93.	mgr	Rusowicz Artur	IH i SM	
94.	prof.	Ryszewski Bohdan	IH i SM	przeszedł z UMK, dyrektor Instytutu
95.	dr	Sajkowski Ryszard	IH i SM	
96.	prof.	Sharypkin Serhyi	IH i SM	znakomity znawca starożytnej Grecji, przeniósł się do Piotrkowa Trybunalskiego
97.	prof.	Skrzypek Andrzej	ZH	wrócił do Warszawy
98.	doc. dr	Wojnowski Edmund	IH	
99.	prof.	Sobczak Jan	IH i SM	historyk Rosji, dyrektor Instytutu
100.	mgr	Socka Izabela	IH i SM	
101.	mgr	Socki Jerzy	IH i SM	
102.	prof.	Stronskyy Henrikh	IH i SM	
103.	dr hab.	Strzeżek Tomasz	IH i SM	
104.	mgr	Szczepaniak Marek	IH	
105.	dr	Szmyt Andrzej	IH i SM	
106.	prof.	Szorc Alojzy	IH i SM	
107.	dr hab.	Szostakowski Stanisław	IH i SM	dyrektor Instytutu
108.	prof.	Śliwiński Józef	IH i SM	dyrektor Instytutu, najdłużej nieprzerwanie pracujący!
109.	mgr	Świerczyńska-Wołosewicz Izabela	IH i SM	
110.	mgr	Świerczyński Jarosław	IH	
111.	dr	Tażbierski Zdzisław	IH	
112.	mgr	Tomaszek Dorota	ZH	bardzo krótko
113.	dr hab.	Topij Andrzej	IH i SM	wrócił do Akademii w Bydgoszczy
114.	dr hab.	Wałkowski Andrzej	IH i SM	
115.	prof.	Wisner Henryk	ZH	
116.	dr	Włodarski Józef	IH	przeniósł się do Gdańska
117.	dr hab.	Wróblewski Jan	Zakład Bibliotekoznawstwa	historyk książki na Warmii i Mazurach
118.	dr hab.	Zajac Józef	ZH	
119.	mgr	Ziarek Waldemar	IH	
120.	dr hab.	Żebrowski Waldemar	Instytut Politologii	
121.	dr	Żeglińska Anna	IH i SM	

Pogrubienie – zatrudnieni w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych na dzień 25 lipca 2009; IH – Instytut Historii; IH i SM – Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych; ZH – Zakład Historii.

Źródło: Obliczenia własne; R. Gross, op. cit.